

DRAMATURG

Valentin je devedesetih odleteo u Njujork na program mladih dramskih pisaca i upoznao Keli Vilijams. U grad reka i mostova je stigao večernjim letom preko Amsterdama. Dočekali su ga i smestili u stan na Tompkins skver parku.

Ušavši u sobu, primetio je uredno složene velike i male koverte na stočiću. U velikim su Amerikanci pripremili program za dvonedeljni boravak, spisak učesnika seminara, mapu njujorškog metroa i kartu za metro. U dva manja našao je četiri stotine dolara za džeparac i dve karte: za Metropolitan operu i za predstavu na Brodveju.

– Nije loše! – tiho zviznu mladi dramski pisac, brojeći nove pedesetice. Uostalom, sve troškove boravka snosili su organizatori. Novčanice je odmah strpao u zadnji džep farmerki i počeo sa raspakivanjem torbe koju je kupio na buvljoj pijaci u Nemačkoj: pre Amerike uspeo je tamo da prisustvuje sličnom seminaru. Prvo je izvukao svoj laptop, u kome je u datotekama bilo nekoliko neobjavljenih drama: dve prevedene na engleski, jedna na poljski i jedna na nemački. Diskovi sa „skinutim” programima za polaganje TOEFL-a (za slučaj, motala se po glavi takva misao: ako se posreći da se usidri u Njujorku), nekoliko CD-ova sa omiljenim melodijama i tri filma Emira Kusturice, kojima se divio u to vreme. Srpska kinematografija će Valentina približiti još jednom učesniku programa, Milutinu Boškoviću, beogradskom dramskom piscu i novinaru. Ukupno je u program ušlo pet ljudi: Milutin, tri Afrikanca i on.

Nakon prvog seminara, na kome su čitali i diskutovali afrički dramski pisci – Ngozi iz Nigerije, Ibrahim iz Senegala i Kisembo iz Ugande, Valentin je shvatio da mu je engleski loš. Iako su Afrikanci govorili s akcentom, govorili su tečno. Milutin je u razgovoru tokom pauze rekao da je apsolvent engleske filologije na Univerzitetu u Beogradu.

– Moraću da se priprelim – pomisli Valentin.

Već prvog dana, vraćajući se nakon seminara, dogodila mu se avantura – pljačka usred bela dana. Napuštajući hotel, posle kratkog razmišljanja, ostavio je u sobi jednu novčanicu od pedeset dolara, za svaki slučaj. Ostalo je, luda glava, poneo sa sobom. Okrug u kome se nastanio često se pojavljivao u kriminalnim hronikama grada, o čemu Valentin nije imao pojma. Organizatori su verovatno ostali bez sredstava da izaberu bolje mesto. „Očistili” su ga u Tompkins skver parku, nekoliko koraka od hotela. Dvojica odrpanih momaka su se nakačila na njega, glasno vičući i mašući rukama, dok je treći, koji je stajao pozadi, vešto izvadio novac iz farmerki. Valentin je otkrio gubitak tek kada je posegnuo za novcem da kupi pivo u prodavnici.

Na drugom seminaru nije se pojavio jer je ceo dan prespavao u hotelu. Posledica leta i promene vremenske zone.

Uveče se neko javio.

Keli, studentkinja književnosti na Univerzitetu Kolumbija, nazvala je da pita da li je dobro. Devojka je bila koordinator Valentinovog programa. Rekao je da je preumoran od letenja i da nije mogao da se prilagodi njujorškom vremenu.

– Vaše čitanje sa gospodinom Boškovićem – čuo je u odgovoru – odloženo je za kraj vašeg boravka.

Sledećih pet dana bilo je izdvojeno za upoznavanje zemlje, a svi učesnici će prvo leteti u Nju Orleans, a odatle u Los Anđeles.

– Program je kratak, ali zanimljiv – promrmlja Keli.

– A San Francisko? – upitao je Valentin.

– Ne, ovog puta bez San Franciska – objasnila je Keli. – To je definisano programom.

Nastala je pauza.

– Mi smo na recepciji – prekinula je tišinu – i idemo u večernju šetnju gradom. Ako želite, pridružite se.

Nakon spavanja, Valentin se osećao mnogo bolje:

– Sad ću sići.

– Čekamo.

Keli je sedela u mekoj stolici okružena Afrikancima. Ugledavši Valentina na vratima lifta, devojka je mahnula rukom, a novi poznanici su blesnuli belozubim osmesima. Valentin je sve pozdravio i pitao za Milutina.

– Milutin – reče Keli – izgleda da ima problema sa stomakom.

Ona se obratila svima sa predlogom da počnu noćnu šetnju gradom od Brodveja do Četrdeset druge ulice.

Međutim, desilo se da su se Valentin i Keli izgubili u noćnoj gužvi i, nakon što su pola sata stajali čekajući dramaturge iz Afrike, odlučili da odu u prvi najbolji pab.

Povod njihovog nestanka, kako je kasnije objasnio Ngozi iz Nigerije, bila je potreba Ibrahima iz Senegala da mokri. A naći mesto za to na Brodveju nije toliko lako. Njih trojica su ušla u neko brodvejsko pozorište, ali je obezbeđenje kategorički odbilo da ih pusti unutra. Onda im je neko savetovao da odu u *Mekdonalds*. I tako, počeli su da lutaju. Ibrahim je, nemajući drugo rešenje, našao mesto iza kontejnera u blizini višespratnice okružene metalnim skelama.

Valentin i Keli su se u hotel vratili pred zoru. Prvi put su se poljubili kada su izašli iz kafane, a onda su se celim putem ljubili u metrou. Keline meke usne mirisale su na slatki burbon koji je pijuckala celo veče.

Keli je zatim ušla u svoju sobu i srušila se na krevet ne skinuvši se.

– Neću ići u taj jebeni Bruklin.

– Dobra ideja, Keli – nasmejao se Valentin i pokušao da se uvuče pored nje. Ali, ona ga je odbila laktom. Krevet je bio uzak i za dvoje neudoban.

– Vi, neću sad!

– Ali ja te želim, Kej – pet minuta ranije su odlučili da se zovu Kej i Vi jer su voleli da skraćuju imena na inicijale.

Valentin je učtivo sedeo nekoliko minuta na krevetu, ali onda ga je Keli, predomislivši se, povukla za rub košulje – i spojili su se u dugom poljupcu.

Sledećeg jutra pucala mu je glava.

Na noćnom ormariću je stajala lampa, a pored nje je ležao pocepani list iz hotelske sveske sa Kelinom beleškom:

– Hvala, Vi. Vidimo se uskoro. Kej.

Pogledao je na sat – bilo je deset ujutru. Polazak grupe iz hotela na aerodrom Njuark bio je zakazan za dvanaest.

Valentin je povratio u toaletu i počeo da se oblači.

Grupa je odletela u Nju Orleans i Los Anđeles bez Keli – imala je nekih neodložnih obaveza.

Pretposlednjeg dana boravka u Njujorku, Valentin i Milutin su sedeli u kafani. Pili su pivo i slušali mlitavi džez. Tokom ove dve prolazne nedelje, uspeli su da se sprijatelje. Valentina je interesovao Danilo Kiš, koji je tek počeo da se prevodi na ukrajinski.

– Znači, živeo je u Francuskoj?

– Da, da – odselio se u Pariz.

– Volim njegovu zbirku pripovedaka *Lauta i ožiljci*. Tamo je, znate, takva konstrukcija života i smrti... i ljubavi.

– A kada je tvoj avion? – upita Milutin.

– Pa, znaš – odlučio sam da se ne vraćam.

– Zaista?

– To smo odlučili sa Keli.

Milutin se višeznačno osmehnuo:

– A mene u Beogradu čeka Nina.

– Ko?

– Nina Bošković, moja supruga.

Prošlo je sedam godina otkako su se Valentin i Keli nastanili u Alfabet Sitiju. Keli je predavala dramu na Koledžu Hanter, a takođe je režirala program u *CUNY Graduate Center*-u. A pre dve godine, Keli je kupila kineskog mopsa, kojeg je šetala svake nedelje u najbližem ograđenom prostoru za pse. Valentin je, s druge strane, svakog jutra šetao sa mopsom, svraćajući na jutarnju kafu na uglu Avenije B i Desete ulice. U Sedmoj ulici, bliže Aveniji C, nekada je živeo Alen Ginsberg. Kuća kao kuća. Uzgred, već ofucana.

Za Keli se pričalo da je po očevoj strani bila u srodstvu sa velškim srednjovekovnim pesnikom plemstva, Jolom Gohom. Verovatno je odatle poteklo interesovanje za književnost. Ni njeni roditelji, ni stariji brat i sestra, nisu bili naročito zainteresovani za literaturu.

Valentinove predstave su producirala neprofitna pozorišta, sa režiserima koje je Keli poznavala, jer ih je pozivala na javne razgovore u *CUNY*. Probiti se na brodvejsku scenu još nije bilo moguće.

Na kraju krajeva, Valentinu se dopao život slobodnog dramskog pisca. Keli je kako-tako zarađivala novac, a on je sedeo u kaficima i pisao. A kada se Francuz Žan-Pjer pojavio na jednoj od žurki koje je Keli povremeno priređivala u njihovom stanu, sa nadom da će Valentinova predstava uspeti da dođe bar do *LaMaMa*, rodila se ideja da se pokuša pronaći sreća u Parizu. Žan-Pjer je doneo svoju produkciju *Les Bonnes* Žana Ženea u Njujork. Keli je upravo razradila kurs teatra apsurdna za svoje učenike, a Žan-Pjer je za Keli, kako kažu, bio dar od boga. Ugađala mu je na sve načine: pozivala ga je da nastupa

na koledžu, priređivala žurke – i kao rezultat toga, Francuz je sa sobom poneo englesku verziju najnovije Valentinove kreacije – *Alphabeth City*. Pre nego što je Žan-Pjer odleteo kući, Kelini su se zamalo posvađali s njim. Ogorčeno su se raspravljali oko Violet Leduk i zašto je Žan Žene uklonio posvetu iz drame *Sluškinja*, koja je bila u originalnoj publikaciji.

Žan-Pjer je u Njujorku boravio u maju, a početkom septembra Valentin je od njega dobio uveravanja da je uspeo da pronađe mala sredstva za prevod drame na francuski i da obezbedi podršku opštinskog kulturnog fonda za moguću produkciju.

Ići ili ne ići – takvo pitanje se nije postavljalo. A krajem septembra Valentin je odleteo u Pariz.

Pariz ga je dočekao s kišom. Smestivši se u hotel, Valentin je sačekao Žan--Pjera i otišli su u restoran na žablje batak. Posle večere napisao je kratko pismo Keli da je sve u redu: bio je tamo i postoji francuski prevod drame.

Provešće dve nedelje u Parizu, a onda će otputovati u Beograd, ali o tome još nema pojma.

U Beograd su ga pozvali Boškovići.

Iz glavnog grada Srbije stigla su dva mejla. A on je sedeo u Parizu, preživljavajući na hlebu i vodi, i čekao da se njegova predstava konačno postavi.

Predstava nije postavljena jer pozorišni reditelj nije mogao da nađe novac za predstavu. A obećani honorar bio je ništa više nego crkavica. Pa i za put od Njujorka do Pariza vraćena je samo polovina. Uz to, iako je živio u centru grada, bio je to hotel za studente koji su, došavši u Francusku na akademsku razmenu, mogli da ostanu mesec-dva dok se ne skrasi. Tokom druge nedelje u Parizu, Valentin je provodio vreme u kaficima o kojima je nekada sanjao, a noću je lutao praznim ulicama. A onda se vreme potpuno pokvarilo – sipilo je i sipilo. A on je ležao u krevetu sa kompjuterom na grudima. Žan-Pjer je samo dizao ruke, žaleći se na loše finansiranje kulture od strane opštine. Bio je uveren da bi, da su pobedili levičari, Valentinova predstava definitivno bila na listi podržanih. Početkom oktobra, kada nije bilo od čega da se plati hotel, Valentin se preselio u Sarsel. Smestio se u veliku dvospratnu kuću, nekadašnji hotel, vlasništvo Žan-Pjerovog pradede. Porodica prodajom nije mogla ništa da reši, a hotel je bio prazan. Jedan deo fasade, levo krilo, bio je obložen skelom, a neimari još nisu zauzeli desno krilo. U napuštenoj fontani plivale su zelene alge, a sivi malter je bio prekriven prljavom mahovinom. Žan-Pjer je napomenuo da na drugom spratu ima nekoliko soba koje su nekada bile hotelske: „Možete da izaberete koju želite.” Valentin je otvorio prva vrata. U sobi je bio krevet i sto. Prozor se otvarao u baštu. Bacio je torbu na krevet. I, čekajući Žan-Pjerov odlazak, izašao je da kupi nešto za večeru. Sarsel je, u poređenju sa Parizom, bio rupa. Tokom prva tri dana Sarsela, Valentin je pokušao nešto da napiše. Ali nije uspeo. Na prvom spratu, levo od ulaznih vrata, nalazila se trpezarija sa nekoliko stolica i dugačkim stolom. Tišina je ležala na debelom sloju prašine. Valentin je pokušao da zamisli kako su gosti doručkovali za ovim stolom. Kako su zvučali njihovi glasovi i smeh. Kako su viljuške i noževi zveckali o zemljano posuđe. Odabrao je najprikladniju stolicu, sa kojom je prošao

hodnikom i izašao na zadnja vrata u baštu. Seo je i pušio. Bašta je takođe bila zapuštena. Noću se iz bašte čulo mjaukanje mačaka koje ovamo dolaze iz susednih kuća.

Milutin se ponovo javio, a Žan-Pjer je bio posve kiseo.

Kap koja je prelila čašu strpljenja našeg dramskog pisca bila je još jedna pljačka na kraju stanice metra, odakle je autobusom stigao do Sarsela. Te večeri Valentin je ostao u Parizu do ponoći i otišao poslednjim vozom za Univerzitet Sen Deni. Otišao je do autobuske stanice i počeo da čeka. Prema rasporedu, najbliži polazak bi trebalo da bude za pola sata. Valentin je stajao sam ispod krošnje. Iza raskrsnice blesnula su svetla fara. Pa, konačno – obradovao se. Ali umesto autobusa, zaustavio se stari reno. Auto je prvo prošao pored Valentina, ali se okrenuo i sustigao ga. Iz automobila su izašle dve osobe. Pitali su nešto, ali Valentin nije shvatio ni reč. A ovi su ga udarili u grudi i, zavrnuvši mu ruku, izvadili novčanik. Reno je pojurio, a posle izvesnog vremena stigao je poslednji sarselski autobus.

Držeći se za grudi, rekao je vozaču na engleskom:

– *Sorry, I lost my wallet.*¹

Vozač klimnu glavom.

Keli je pisala svakodnevno. Pisala je o mopsu kog šeta svakog jutra, a zatim trči na Koledž Hanter. Pisala je o komšinici koja je odvedena u bolnicu. O mladim turskim dramskim piscima koji će krajem novembra doleteti na festival. O tome da se upisala u udruženje za borbu protiv nasilja nad domaćim životinjama. Pitala je kako mu je tamo i kako je vreme u Parizu. Valentin je kratko odgovorio:

– Dušo, sve je u redu. Predstava je pred izvođenjem. Žan-Pjer je veoma fin. Prese-lio sam se u Sarsel, ali ovde stalno pada kiša i postalo je hladno. Juče sam proveo ceo dan u Parizu.

Svakog jutra, otvarajući kompjuter, Valentin bi sebe uhvatio kako misli da je Pariz kurvin sin koliko i ovaj jebivetar Žan-Pjer. Već mu je bilo muka od Žan-Pjera: *tua, mua, tužur*. Posle dvonedeljnog boravka postalo je jasno da je produkcija propala.

Kupio je kartu za Beograd i otišao iz Pariza.

Milutin ga je uveravao da će predstava biti postavljena jednom ili dva puta i zato je insistirao na Valentinovom dolasku.

Tokom leta, kapetan je saopštio da preleću Mon Blan. U oknu se videla planina nalik na dvogrbe kamile.

Milutinova supruga Nina dočekala je Valentina na Aerodromu „Nikola Tesla”, jer je tog dana Milutin otišao u Novi Sad da poseti bolesnu majku. Pošto su Boškovići imali jedan automobil, odlučili su da Nina uzme taksi da doveze gosta do hotela u Kosovskoj ulici.

– Srećko – pozdravio ih je taksista i otvorio prtljažnik, ali je Valentin pokazao da nema prtljaga. Srećko je seo za volan.

– Odakle su gosti? – upitao je vozač.

– Iz Pariza – odbrusila je Nina.

– Oboje? – našalio se Srećko.

– Ne, samo on.

¹ Izvinite, izgubio sam novčanik.

- Ne liči na Francuza – nastavio je Srećko pokazujući svoju obaveštenost.
- On i nije Francuz.
- Oho – zevnuo je taksista – kuda?
- Kosovska, hotel „Union”.

Valentin je seo na zadnje sedište – kabina je mirisala na benzin. Srećko je dugo okretao dugme na radiju. Konačno je pronašao radio-stanicu koja emituje takozvani turbo-folk. Valentin je donekle razumeo srpski i mogao je čak da sastavi nekoliko rečenica. Nina je sedela pored vozača. Držala je cigaretu blizu usana i s vremena na vreme se mazi-la njome.

Auto-put do Beograda preseca kukuruzna polja.

– Je li kukuruz obran? – upitao je Valentin na srpskom. I pomislio: „Kao da mi je važno: obran ili ne?”

Taksista se samo nasmešio.

A Nina odgovori: – Ali rat je izgubljen.

– Ko je izgubio? – počeo vozač. – A koji?

I taksista se zakačio sa Ninom: sve je ušlo u raspravu – partizani, četnici, Tito, Milošević, Klinton, Bosna, Hrvati, Osmansko carstvo, crvena paprika i plavo grožđe. Bilo je jasno da Nina voli široki svet, a Srećko Srbiju. Uostalom, i Nina je rekla taksisti da voli Srbiju, ništa manje od njega. I oboje su preuzeli temu pesme sa radija:

Ali sam ponosno klicô, živela Srbija!

Ali sam ponosno klicô, živela Srbija!

Nina se osvrnula i osmehnula kao da se izvinjava zbog prepirke.

– Kusturica – pomisli Valentin. – Prvo se svađaju, pa pevaju, a onda se grle i kunu se jedno drugom da se vole.

U hotelskoj sobi neko je ostavio poluotvoren prozor sa dvostrukim okvirom koji je izlazio na dvorište. Soba je bila tako-tako, ali Valentin je bio zahvalan Boškovićima na brizi. Boravak je platio pozorišni festival, za koji su počeli da pripremaju predstavu.

Golubovi su gugutali.

Posle nekog vremena, teške kapi kiše udarile su u oluke.

Valentin je zatvorio prozor i pomislio da je upravo on doneo parisku kišu u Beograd. Začudo, nije želeo da spava, i pošto je sačekao da prestane kišiti, izašao je iz hotela.

Sumrak je padao na grad, a Valentin je krenuo u pravcu Ulice kneza Mihaila.

U šetnji je primetio reklamu bara „Muva”.

– Čudno ime – pomislio je i skrenuo ka Ulici kralja Petra.

U baru je svirao bend Nade Pavlović.

Valentin je otišao na drugi sprat.

Pio je vino i slušao balkanski džez.

Pozorište koje je Milutin pomenuo nalazilo se u okrugu Careva Ćuprija. Kako je Nina uspela da objasni prilikom puta s aerodroma, to je bilo jedno od popularnih pozorišnih mesta s avangardnim repertoarom i zauzimalo je prostor nekadašnje fabrike šećera.

Sutradan su Boškovići čekali Valentina u holu hotela. Milutin je, namrgođen, priznao da prevodilac još nije uspeo da uradi ceo tekst, ali je Valentin insistirao na odlasku u pozorište.

– Režiser je odličan – rekao je Milutin. – Nadam se da ćete saradivati.

Kada je ugledao režiserku Danicu Mladenović, Valentin je odmah primetio da su njeni daleki preci bili Osmanlije.

Danica je zagrlila Ninu i Milutina i rukovala se s autorom.

– Poslovna – pomisli naš dramski pisac.

– Jeste li se već privikli na Beograd? – upita Danica.

– Privikavam se – odgovorio je Valentin.

Predstava koju su brodvejska pozorištanca odbacila i koja nije imala sreće sa predstavom u Parizu, posvećena je parku Tompkins skver, odnosno masakru koji je 1988. organizovao gradonačelnik grada protiv narkomana, beskućnika i na dno palih boema. Valentin je za glavni lik uzeo mladu novinarku, koja je nekoliko meseci po uredničkim zadacima intervjuisala stanovnike parka, a onog dana kada je policija upala u stihijno naselje, nenamerno se našla u ovom haosu. Glavna heroina zvala se Rebeka. Tokom intervjua upoznaje Džerija, narkomana. Raspitujući se o njegovom putu do dna, novinarka se zaljubila. Ona skuje plan da izvuče svog ljubavnika iz parka Tompkins skver. A onog dana kada je Džeri pristao da sa Rebekom poseti kliniku za narkomane, park je opkolila policija, a ljubavnici odlučuju da se zajedno odupru.

– Jeste li čuli za Kapralova? – upitala je Keli nakon što je saznala za plan.

– A ko je to?

Dala mu je knjigu *Once Threere Was a Village* i novine *Village Voice* s okrvavljenom glavom na naslovnoj strani.

– Šta je to?

– Ovo je Kapralov. Pročitaj.

Prošla su tri dana boravka u Kosovskoj. Valentin se manje-više navikao na beogradski centar. Barem je stigao do Careve Ćuprije bez incidenata. Danica je odlučila da autoru pokaže scensku verziju njegovog dela i iz nekog razloga je krenula od poslednjeg čina, kada Rebeku i Džerija čeka policijski napad.

5. čin

Avgust. Vrućina. Noć.

Na bini se nalazi barikada izgrađena od metalnih cevi, dasaka i kartonskih kutija.

Na vrhu je zakačen visoki štap sa belim platnom We are fighting for freedom.

Barikada je levo, a policajac koji gleda šta se dešava je desno.

Rebeka i Džeri, zagrljeni, leže na travnjaku. Pored njih nekoliko zaštitara peva pesmu Roda Makjuena "The Beat Generation":

Some people like to rock. Some people like to roll.

But me, I like to sit around to satisfy my soul.

I like my women short. I like my women tall.

And that's about the only thing I really dig at all.

Rebeka (Džeriju): Šta misliš, kada će početi?

Džeri: Ne znam.

Rebeka (sluša, držeći tranzistor na uhu): Kažu na radiju čak i to da je park okružen konjičkom policijom.

Džeri: Oni mogu. Tu osećam sranje.

Rebeka: Naša barikada je poslednja, sve su očistili. Mnogo uhapšenih, povređenih.

Džeri: Prvim i poslednjim je najteže. Slučajno smo bili poslednji.

Rebeka: Kažu da je Ginsberg bio ovde juče i čitao pesme.

Džeri: Alen?

Rebeka: On.

U blizini barikade se pojavljuje senka.

Policajac 1: Vidi, vidi. Neko se probija do njih.

Policajac 2: Idiot. Misli li da će oni izdržati, a da ćemo se mi povući?

Policajac 1: O, vidi – prelazi.

Policajac 2: Ništa, ništa, još jedan pacijent bolnice.

Iza barikade zamire pesma.

Džeri (pita Rebeku, koja se vraća Džeriju sa paketom u rukama): Šta je to?

Rebeka: Doneli su nam hranu.

Džeri: Ko?

Rebeka: Neko iz susednih kuća.

Džeri i Rebeka jedu.

Rebeka: Misliš li da neće napasti noću?

Džeri: Ne znam.

Rebeka: Zar ih nije briga kako ljudi ovde žive?

Džeri: Izgleda da smo ih pobedili.

Rebeka (ponovo sluša tranzistor): Prenosi se govor gradonačelnika.

Džeri: A šta radi taj idiot?

Rebeka: Kaže da je protiv spontanijeh naseljavanja i nesanitarnih uslova.

Džeri: Park je bio moj dom dve godine. Upoznali smo se ovde. Ja ću braniti ovo mesto!

Rebeka: Ja sam s tobom. (Pauza.) Šta?

Džeri: Šta?

Rebeka (zabaci glavu): Zašto se ne vide zvezde?

Džeri: O čemu pričaš?

Rebeka: Kažem da na nebu nema zvezda.

Džeri (smeje se): U gradu se zvezde nikada ne vide.

Rebeka: Zašto?

Džeri: Ne znam. Previše svetla.

Danica je pljesnula rukama i viknula:

– Stani! Pauza. Hvala vam svima. Izlazeći iz polumraka zadnjih redova, Valentin je prišao Danici.

– Pa kako vam se čini? – upitala je.

– Solidno.

– A dekoracija?

– Takođe u redu.

– Za sada razmišljamo o kostimima.

– Da?

– Pa, da obučemo policajce u uniforme, ili da smislimo nešto drugo.

– Što se toga tiče – po vašoj volji.

– Ako želite, možete ostati. Nastavljamo za pola sata.

– Hvala vam. Otići ću da se malo opustim.

– Hteo bih da razgovaram s vama još malo o pojedinim detaljima u predstavi.

– Vrlo rado.

– Kako stojite s vremenom sutra?

– Odgovara. Boškovići još ništa nisu smislili.

– Onda da se nađemo u sedam sati kod knjižare „Prosveta”, u Ulici kneza Mihaila.

– Znam to mesto. Dogovoreno.

Sreli su se sutradan.

Neko vreme su išli u tišini, kao da odmeravaju jedno drugo. Predstavu je uzela da režira po nagovoru Boškovića, koje je poznavala preko svojih roditelja. Danica je od detinjstva sanjala o Americi i Njujorku. Izrezivala je fotografije američkih gradova iz časopisa, maštajući da ih jednog dana poseti.

– Ništa tako ne uništava čoveka – učio je otac mladu Danicu – kao vezanost za jednu stvar. Ćerka se s nevericom odnosila prema očevom učenju i nastavila je potajno da voli Ameriku. Danicu je otac uvek grdio zbog onog čemu je i sam bio najskloniji. On, bivši direktor izdavaštva, komunista i vlasnik jednospratnice u pitomom kraju zapadne Srbije, mrzeće Ameriku posle bombardovanja i baciće ćerkine isečke u đubre. Kada Danica upita oca gde su joj nestali isecci, jer želi da pripremi scenografiju za *Alphabeth City*, čuće odgovor:

– U našoj kući nema mesta za Ameriku – a završiće s patosom – baš kao u srcu pravog Srbina.

Kada sazna da mu ćerka sprema predstavu o Americi, prestaće da komunicira s njom.

– Da li ste prvi put u Beogradu? – upita ga.

– Da – odgovorio je Valentin.

Ulica kneza Mihaila bila je pešačka ulica. Na obe strane su prodavnice i galerije. Ulični prodavci su pekli kestenje i pakovali ga u papirne kese. S vremena na vreme, mogle su se videti stare Ciganke kako posmatraju prolaznike.

– Ne znam ni šta da vam ponudim.

– Hajde da idemo maršrutom Danila Kiša, pa ćemo onda naći neku kafanu.

– Maršruta Kiša? – iznenadila se režiserka.

– Pa, opisana u priči „Ožiljci i lauta”.

– Da – sa razumevanjem se postavila prema Valentinovom predlogu. – Onda treba da idemo u Francusku 7.

Na toj adresi nalazile su se prostorije Udruženje književnika Srbije i restoran.

Okrenuli su se i otišli u suprotnom smeru.

Stigavši u Francusku 7, odakle je Kiš započeo svoju priču, Valentin i Danica primećili su na masivnim vratima Udruženja najavu o književnom skupu na temu Kosova polja. Otišli su na drugi sprat – čuli su kako se pesme čitaju kroz odškrinuta vrata. Stajali su malo i, ne usuđujući se da uđu u salu, otišli su.

Nakon lutanja ulicama, ušli su u kafanu „Ruski car”.

– Da li je i Kiš bio ovde? – upitao je Valentin.

– Nadajmo se da jeste.

– Znači, nismo skrenuli sa rute?

– Znači, meni se ponekad čini – rekla je Danica u šali – da je Bog sagradio Beograd specijalno da nam drugi zavide.

Valentin je imao dosta sreće, jer je dvadesetsedmogodišnja Danica, po Boškovićima, važila za mladu zvezdu srpske režije. Vitka, sa bujnom crnom kosom i isto tako velikim crnim očima, kao kod ribe. Nedavno se vratila iz Berlina s pozorišnog festivala gde je njena režija dobila nagradu. Danica je tim povodom pozivana u TV emisije, a beogradska štampa je detaljno opisala uspeh mlade režiserke. Upravo zbog toga su je stranci koje su sretali prepoznavali i pozdravljali. Danici je to laskalo.

Konobar je takođe prepoznao Danicu, okrenuvši se prema njoj kada su birali sto:

– Gospođica Mladenović može da sedne tamo... kraj tog prozora – pokazujući na najbolje mesto kraj prozora.

– Pićemo – reče Danica – makedonsko.

– A šta je s patriotizmom? – našalio se Valentin.

Danica je savetovala Valentinu da naruči pljeskavicu, dok se ona ograničila na jag-njeću čorbicu i salatu.

– Znači, kada je Milutin tražio da pročitam vašu dramu... nisam baš imala veliku želju – započela je Danica razgovor nakon što su Valentin i ona popili čašu vina da se upoznaju.

– Znači, svidela vam se priča o Rebeki i Džeriju?

– Nije samo to – razmišljala je Danica, tražeći viljuškom suvo grožđe u salati. – Ovo je neka neobična njujorška priča. Usred haosa koji se približava – ljubavna priča. Prosto, zanimljivo.

Valentin je posmatrao svoju sagovornicu, muljajući u sebi neke misli:

– Ona teško da može biti usamljena. Verovatno je neki glumac iz trupe odavno na nju bacio oko.

– Zapravo – nastavi Danica – nešto me je dirnulo.

– Hvala – odgovorio je Valentin.

Primitila je da je proždire pogledom. Ženska intuicija je nikada nije izneverila.

– A kako ste preživeli bombardovanje? – iznenada je upita Valentin.

– U pozorištu – popravila je kosu. – Mislila sam da „Šećerana” neće biti meta. Probe su bile u punom jeku.

Boškovići su predložili da se za vikend ode u manastir Mileševa. Gledajući srpsku televiziju, Valentin je često nailazio na emisije o pravoslavnoj veri, manastirima i crkvama. A imena srpskih kneževa, despota, župana, vođa, kraljeva već su počela da mu se priviđaju: Brankovići, Hrebeljanovići, Obrenovići, Karađorđevići.

– A kakav je to manastir? – upitao je Milutina.

– Tamo je čuvena freska Belog anđela.

– Daleko odavde?

– Pa, oko četiri sata.

– Hoćemo li povesti i Danicu?

– Valjda ćeš se sam s njom dogovoriti.

Krenuli su u subotu ranom zorom.

Milutin je za volanom, Nina pored njega. Danica i Valentin su seli na zadnje sedište. Dok su izlazili iz centra, Valentin je ugledao urušenu zgradu Ministarstva unutrašnjih poslova opasanu ogradom.

Danica je odmah zaspala naslonivši se obrazom na hladno staklo. Vidi se da ju je maraton sa probe umorio. Valentin je hteo da joj ponudi svoje rame na koje bi se mogla nasloniti, ali je izabrala prozor.

Početak oktobra je bio još topao.

Na seljačkim kućama, koje su putujući mimoilazili, visili su upleteni klipovi kukuruza, crvene paprike, zlatastog luka. Auto je gutao kilometre, prolazeći pored benzinskih pumpi, restorana i gostionica pored puta. Lišće drveća postepeno je počelo da žuti. Dan je obećavao da će biti sunčan. Magla će se u pramenovima lepiti za haubu tek ispred Prijepolja, odakle se manastir, takoreći, rukom može dohvatiti.

Dva sata kasnije, kada su se pojavila prva brda, Milutin je napustio auto-put i stao u gostionici pored puta.

Nina i Danica su izašle iz kola i, protežući se, pratile znak do toaleta.

Milutin pozdravi domaćina. Ovaj je bio masivne građe, sa markantnim brkovima i zelenom titovkom na glavi. Vrteo je ručicu, pekući jagnje na žaru.

Miris pečenog mesa golicao mu je nozdrve. Stojeći na parkingu ispred krčme, Valentin je gledao u okolne planine. Uhvatio je sebe kako misli da je na trenutak zaboravio na Keli, stan, mopsa, večnu njujoršku vrevu, kao da svega toga u njegovom životu uopšte nije bilo. Hladan planinski vazduh, začinjen gorkim dimom, ispunio mu je grudi.

Sedeli su u krčmi. Danica je obukla topli džemper i obmotala se šarenim šalom. – Ja sam se isključila – rekla je izvinjavajući se. Na njenoj levoj jagodici bile su vidljive dve pruge od spavanja.

– Očigledno izgledam kao veštica.

Posle ručka krenuli su dalje.

U manastiru ih je dočekala monahinja Milica.

Četvorka je poslušno pratila monahinju do crkve. Valentin je nepažljivo slušao priču o manastiru i kralju Stefanu Vladislavu, potomku Nemanjića. Pratio je Danicu i divio

se njenoj vitkoj figuri i lepršavom šalu oko njenog vrata. Milutin je, zagrlivši Ninu, imao vremena da se kod sestre raspita o sadašnjem životu manastira, jer je o Nemanjčićima i manastiru znao sve napamet.

Danica kao da je osetila strastvene oči na sebi, malo je zastala, okrenuvši glavu:

– Nemojte zaostajati, ili ćete propustiti važnu priču – rekla je Valentinu i, smejući se, dodala.

– Mi Srbi vam to nećemo oprostiti.

– Nešto sam se zamislio.

Sačekala je da se Valentin poravna s njom i, uhvativši ga podruku kao kavaljera, samouvereno je povelala napred.

U unutrašnjosti crkve, na istočnom i zapadnom zidu, bile su vidljive antičke freske. Čak je i šapat ili kašalj delovao kao odjek. Na istočnom delu priprate – ovu reč Valentin je prvi put čuo s usana monahinje – leteo je Beli anđeo. Bio je deo murala zajedno sa ženama mironosnicama, koje po pravilu nisu bile prikazane na turističkim razglednicama.

Valentin je stajao pred anđelom i gledao ga pravo u oči, i činilo se da su oči anđela slične očima Danice – isto tako velike i duboke. Kada su Milutin, Nina i Danica odlazili i opraštali se od sestre Milice, čuo je:

– A odakle je naš gost? – upitala je monahinja.

– Iz Amerike – odgovara Danica.

– Pravoslavan?

– Katolik, valjda – rekla je Nina.

– A, znači Hrvat?

– Još gore – odgovori Milutin – Ukrajinac.

– Pa naše je – zaključila je sestra Milica. – Rus.

Uveče, posle niza dogodovština, stigli su do odmorišta usred planinskog venca. Svetla su treperila u daljini. Letnja sezona je završena, a zimska još nije počela. Ležaljke i plastične stolice i dalje su ležale oko velikog bazena. Najveća zgrada bila je restoran sa velikim prozorima.

Izgleda da su ih čekali, jer su prozori bili osvetljeni, a konobar je, prebacujući se s noge na nogu, stajao na stepenicama.

Mršava vlasnica je došla i umesto pozdrava rekla zadimljenim promuklim glasom:

– Već sam mislila da nećete doći.

– Izvinite – počeo je da se izvinjava Milutin. – Pukla nam je guma na putu.

– A kojim putem ste vozili?

Milutin je pomenuo jedno planinsko selo u čijoj se blizini dogodila nezgoda.

– Dobro ste prošli. Na planinskim putevima često se dešavaju nezgode – i klimnula je konobaru, koji je čekao za šankom.

– Evo ključeva od tri sobe – rekla je vlasnica i stavila ih na ivicu stola. – Doručak od osam.

Posle večere Boškovići su brzo nestali. Milutin se izvlačio na umor od puta.

Valentin, koji je ostao sa Danicom, predložio je da sednu napolju.

– Hladno je – odgovori devojka.

– Možemo se umotati u ovu ovčju ćebad – rekao je pokazujući na drvenu klupu na kojoj su ležala naslagana.

– Ma da, dok se ne ukočimo. Hoćete li da se predstava održi?

– Naravno. Pokušaću da vas ne zamrznem.

Svuda je bio mrak. U oktobarskim noćima mrak u planinama brzo pada.

Danica i Valentin su preko toplih džempera obukli balon jakne. Bazen, pokriven plavom ceradom, nije baš prijatno mirisao.

Valentin je uzeo dve stolice, pa su seli podalje od bazena. Ako ih je neko posmatrao, videle su se samo bele plastične stolice iznad kojih su drhtala dva glasa.

– Tako je mračno svud uokolo. Strašno – progundala je Danica.

– Počeli ste nešto o svom ocu.

– On je nacionalista.

– Stvarno?

– Kada je saznao da ću postaviti predstavu o Americi, prestao je da komunicira sa mnom.

– Dugo?

– Ne, pre dve nedelje.

– On vas još voli.

– Ne znam.

– Otac vam je veoma važan?

– Bio je, dok nisam porasla, dok ga nisam omrzla.

– A sada?

– Bolestan je. Potrebna mu je nega.

Planinskim putem jurio je automobil. Videlo se kako se probija kroz mrak i mlečnu maglu.

– Danice, vaše oči su kao oči Belog anđela.

– Jeste li to upravo smislili?

– Ne, to sam sebi rekao kada smo bili u crkvi.

– Da li to nešto znači, Valentine?

– To znači da mi se sviđate.

– A vaša američka devojka, Keli?

– Obmana – prolete Valentinu kroz glavu – Milutin se izlajao o Keli. Znači, Danicu je zanimalo kakav je njegov životni status. A šta je Milutin mogao uraditi? Oćutati? Pravititi se ludim? I, na kraju krajeva, pre ili kasnije svako prikrivanje će izaći kao igla iz džaka.

– Da... postoji Keli – odgovorio je. – Sa njom sam zajedno već sedam godina.

– Pa šta ti ja trebam? – Danica se prvi put obratila Valentinu sa „ti”.

Stavio joj je ruke oko ramena, a ona je okrenula glavu, gledajući ga pravo u oči. I trenutak kasnije, Valentin joj se zario u hladna usne, polako ih razdvojivši jezikom.

Ljubili su se toliko strasno da im je na neko vreme u grudima ponestalo vazduha.

– Zašto se ne vide zvezde? – upitala je Danica, gutajući kiseonik, koristeći reči iz Valentinove drame.

– Ne znam. Previše tame.

– Vreme je za spavanje – šaputala je Danica. – Milutin hoće da krene pre zore, pre doručka. Rekao je da ćemo usput nešto prezalogajiti.

Valentin je iz džepa izvukao dva ključa, uzeta iz restorana, od svoje i Daničine sobe.

Stisnula je Valentinov dlan u pesnicu:

– Jedan je dovoljan...

I, verovali ili ne, te noći je iznad planina proletao Beli anđeo. Videli su ga dežurni policajci, ali su ćutali, ne govoreći nikome, jer su se plašili da će dobiti otkaz ili da će ih zatvoriti u ludnicu.

* * *

Mops je u hodniku režeći pozdravio Valentina, a Keli je, pošto ga je poljubila, upitala:

– Kakvo je bilo putovanje, ljubavi?

Valentin je slegnuo ramenima:

– Umoran od leta.

– Pica je u frižideru.

– Hvala, leći ću.

Već na vratima Keli je iznenada rekla:

– Znaš li o čemu ćeš pisati sledeću dramu?

– Znam – odlučno je odgovorio Valentin.

– Pa o čemu?

– O Belom anđelu.

– A-a-a – Keli nije razumela i otrčala je da se bori za prava životinja.

(S ukrajinskog preveo Jaroslav Kombilj)